

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošilja-
njem na dom
za celo leto 3 gld. — kr.
„ pol leta 1 „ 60 „
„ četrť leta — „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravništvu v stolnem
farovžu.

Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. —

Za oznanila se pla-
čuje od navadne vrsti-
ce, če se natisne en-
krat, 8 kr., dvakrat 12
kr., trikrat 16 kr.

 P. n. naročnike in deležnike tisk. društva,
ki še naročnino alj deležnino za tekoče
leto dolžujejo, prosimo, naj nam blago-
voljno dotični znesek kakor hitro je mo-
goče, pošljejo. **Opravništvo.**

Še enkrat o prenatredbi srenjskega reda.

Dobro vredjene srenje so najkrepkejša pod-
loga redu in sreči v deželi in v državi. Slabo
vredjene srenje so pa kakor razdrti jéz, ki vode
več držati ne more; če ni reda in pravega strahť
v srenji, se razlije kakor povodinj razbrzdanost
in javna nevarnost povsod. Taka je žalibog kakih
20 let sem, odkar so namreč liberalni gospodje,
ki kmetske razmere vse premalo poznajo, srenjam
postave dajati začeli. Če je pa kedaj resnica bila,
da teorije ljudstva osrečiti ne morejo, se je
to posebno pri nesrečnih, teoretiških poskušnjah
dosedanjih srenjskih redov prav debelo pokazalo.
Srenje niso velikim poslom kos, ktere so
jim naložili; vsa uprava je neukretna, pretrda,
predraga; nasproti pa javna nevarnost
tako narašča, da je grôza — to zdaj vsi pametni,
praktični ljudje spoznajo, v tem splošnem spoznanji
se pa izreka obsodba sedanje srenjske postave
in živa potreba modre prenatredbe!

V veselje in tolažbo slovenskim srenjam da-
nas povemo, da bode boljše, in da se imajo
za to edino le zahvaliti prebrisani glavi in blā-
gemu srcu našega poslanca, gospoda Hermana,
ki je tako dolgo v besedi in po svojih tehtnih
spisih delal, da je stvar na ono pot napeljal, po
kterej pridemo počasi k pravemu redu v srenj-
skih zadevah. Kakor namreč iz zanesljivega vira
čujemo, je odbor prenatredbo srenjskega reda po
Hermanovih mislih rešil ter hoče majhen do-
stavek (novelo) k srenjski postavi in pa resolucijo
v Hermanovem smislu dež. zboru predložiti.

Veliko je k temu srečnemu vspehu pripomogel
Hermanov spis v „Gr. Volksbl.“ od 20. sept.

Gledé na veliko važnost te stvari posnamemo ob
kratkem omenjeni spis, ki je bil odgovor nekemu
graškemu gospodu, ki je v „Tagesp.“ posnel pred-
loge deželnega odbora zastran prenatredbe srenj-
skega reda ter vnovič pokazal, da liberalni go-
spodje pravega v tej reči pogoditi ne morejo,
ker kmetskih razmer in potreb ne poznajo. Nem-
ški „huber“ spozna sicer, da je v srenjah, posebno
kar zadeva krajno policijo in zadeve ubozih,
vse razdevano, ne vidi pa temu pravih uzrokov,
ko pravi, da tudi pred sedanjo srenjsko postavo
od l. 1864 ni veliko boljše bilo, da so napake le
v kmetskih, ne pa v mestnih in tržanskih sre-
njah, da torej postava od 2. maja 1864 teh
napak ne more kriva biti.

Uzrok, da kmetske srenje svoje dolžnosti
tako slabo izvršujejo, je po „huberjevih“ mislih od
ene strani ta, da postava od srenjskih organov
preveč tirja, ako hoče, da bi naj tisoče postav,
predpisov in naredeb poznali. In ko bi jih tudi
poznali in umeli, jim menjka časa in pripomočkov,
vse to izpeljati. Iz druge strani vidi naš „huber“
uzrok mnogih napak v tem, da tiči v kmetškem
stanu bolj kakor v katerem koli drugem mrzkost
(Unlust), česar opraviti. — Kakošno nasprotje je
to! Od ene strani pripoznava, da srenje svojim
poslom niso kos, od druge strani jim pa očita,
da so — vnemarne! Ni se toraj čuditi, da so tudi
od njega nasvetovani pripomočki prav ričet! Od
ene strani hoče, da se kmetskim srenjam ka-
zenska pravica, izvrševanje poselskega reda
(Dienstbotenordnung) in pravica stavbinih dovolitev
vzame in okr. zastopom da; od druge strani pa
zahteva, da se političnim oblastnjam pra-
vica odstopi, vnemarne srenje siliti k izvrševanju
njih dolžnosti. Sicer pa že tudi „huber“ spozna,
da bi „glavne srenje“ za nič bile, da tudi posilno
zloženje srenj policije ne bi na trdnjše noge
spravilo. —

Čujte, kako da je zmedeni glavi g. Herman
posvetil. Če je od nekaj že tako — piše H. —,

ter nas ovira neogibna človeška slabost, in če srenjska postava napak celó nič kriva ni, čemu potem nasvetovane reforme, čemu vsi predlogi, da se srenjska postava prenaredi? — Sicer pa ni res, da je že od nekdaj taka bila. Resnica je le, da je pred letom 1850 javna varnost veliko boljša bila, da so pravde redke, srenjske in okr. doklade majhne, ceste dobre in ubogi primerno preskrbljeni bili, in da je ljudstvo še nekaj v žepu imelo; da je pa vse to naenkrat drugače postalo, ko so se l. 1850 gospôške iz sred ljudstva postavile, ter se je s srenjsko postavo l. 1864, z okrajnimi zastopi l. 1866 in slednjič z novo organizacijo leta 1868 vse pokazilo. Do l. 1850 bila je krajna policija v rokah okrajne gosposke, ki je poleg svojih političnih in sodnijskih opravil tudi policijo brez posebnih stroškov in skrbi s pomočjo krepko podpiranih srenj vspešno zvrševala.

Srenjam tačas ni bilo treba pisarjev in služabnikov, ne kajh in ne plačanih županov, tudi ne znanja „tisočerihi ukazov in predpisov“. Vse to in še mnogo drugega dobile so še le z novo srenjsko postavo v zahvalo za to, da so proti svoji volji avtonomne (samoupravne) postale, t. j. krajno policijo na svoje stroške prevzele.

Pisatelj hoče srenje posilni oblasti političnih gospôsk podvreči. V obče sicer bi ne ugovarjali, če bi pol. gospôške bolj na srenje gledale; vendar pa ne vidimo v tem prave pomoči, kajti nadziranje in posilovanje ne bo srenj bolj zmožnih napravilo, iz druge strani pa političnim oblastnjam ne manj dela prizadjalo, kakor če bi naravnoč same vse to opravljale, kar pri srenjah nadzirujejo.

Vrh vsega drugega, kar se je srenjskim močem naložilo, se je tudi v ubožne zadeve dvalizem zanesel ter vpilnil razpor med farnimi ubožnicami in srenjami (kakor že prej med cerkvijo in šolo), po vpeljanem obdačenju za ubožne namene se je pa zadela vir prostovoljnimi darovom. Če še pomislimo, da se brez konca in kraja nad kmetskim stanom brez ozira na njegove želje in potrebe sklepa, je pač neopravičeno, da pisatelj srenjam „pomanjkljivo preskrbljevanje ubozih in kmetskemu stanu vnemarnost“ očita.

Da bi — po mislih pisateljevih — v mestnih in tržanskih srenjah vse tako v redu bilo, nismo dozda vedli; dozdanje skušnje učijo, da je tudi tukaj marsikaj pomanjkljivega. Res, da te srenje ložje in bolj zanesljivo uradujejo, ker so manjše ter se lahko pregledujejo, nekatere tudi lahko v postavi zvedenih ljudi v službo vzamejo; toda, kar zadeva „pravilno poslovanje in znanost tisočerihi ukazov in predpisov“, je v purgarskih glavah ravno tista temota kakor v kmetskih, ter se premnogi predpisi in posebno še kazenske pravice v purgarskih srenjah večidel prav tako malo zvršujejo kakor v kmetskih. (Konec prih.)

Gospodarske stvari.

0 poljskem kolobaru ali vrstenju poljskih sadežev.

III.

I. *Norfolško vrstenje poljskih sadežev ali angleški četveropoljski kolobar.*

1. Repa, gnojena, 2. ječmen z deteljo, 3. detelja, 4. pšenica.

Ta kolobar se je v drugi polovici prejšnjega stoletja na Angleškem kot imeniten napredek vpeljal in služil je mnogovrstno za vzgled in koren, iz katerega so druge oblike vrstitve sadežev pognale. Pa tudi na Angleškem ga ni v ti čisti podobi najti, kar se tudi lahko ume. Detelja na istem prostoru se ne sme vsakih štirih let povračati, sicer bi zemljo preveč izmolzla in zemljišče bi za deteljo onemoglo. Drugič pa bi se tudi repa na štrtem delu vseh njiv pridelana težko vsa s koristijo pokrmiti dala, dasi ravno na Angleškem repno krmo zeló v navadi in čisljih imajo, kar je tam toliko lažje, kolikor več si Angleži postranske klaje, kakor prge, (oljnatih preš) v zravnjanje krminih snovi iz vseh vrst oljnatih rastlin kupoma od vseh strani zemlje po ceni vodni poti dovažajo, da tako ogromni potrebi mesa zadostijo. Ali vrstitev poljskih sadežev ni železno kopito, po katerem bi se morale, kakor pri natriletnem obdelovanju zemlje, raznovrstne razmere gospodarstvene ravnati, ampak treba je, raznovrstnim okoliščinam udati se in raznim potrebam zadostiti, kakoršnih razmere nanesejo. Vsak kmetovalec, ki si hoče vrstivno gospodarstvo vpeljati, mora si vrsto poljskih sadežev sam ustanoviti.

Naj nam nekoliko vzgledov bitstvo vrstitve poljskih sadežev bolj pojasni.

II.

1. Repa, gnojena, 2. jarina z deteljo, 3. detelja, 4. zimska pšenica, 5. stročji sadeži, gnojeni, 6. zimska rž.

III.

1. Praha ali zelena grašična zmes, gnojena, 2. ogoršica, 3. zimska rž z deteljo, 4. detelja, 5. zimska pšenica, 6. repa, gnojena, 7. jarina.

IV.

1. krompir, gnojen, 2. jarina z deteljno in travno zmesijo, 3. detelja in trava, 4. detelja in trava, 5. zimska rž, 6. zelena klaja (grahornica itd.), pognojena, 7. zimska rž.

V.

1. $\frac{1}{2}$ repa, $\frac{1}{2}$ krompir in lan gnojen, 2. $\frac{1}{2}$ jarina (za repo), $\frac{1}{2}$ zimska rž, (za krompirjem in lanom) v celi oddelek pa deteljna in travna zmes, 3. detelja in trava, 4. detelja in trava, 5. $\frac{1}{2}$ zimska ogoršica, $\frac{1}{2}$ zimska pšenica, pognojena, 6. $\frac{1}{2}$ zimska pšenica, $\frac{1}{2}$ jarina, 7. $\frac{1}{2}$ stročji sadeži, $\frac{1}{2}$ zelena klaja (grahorična zmes itd.), gnojena, 8. zimska rž.

Teh vzgledov naj bode zadosti. Lahko bi se jih dalo še več navesti, ali vturili bi častitega bralca in pričujoč sostavek preveč raztegnili. Treba pa je, da se bralci nekoliko potrudijo in navedenim vzgledom prav natanko v oči pogledajo; marsikaj koristnega si bodo iz njih povzeli. Tako je II. vzgled od 1. do 4. oddelka s I. popolnoma jednak, ali v II. dobivajo sadeži le $\frac{1}{6}$ del vseh njiv, ker je $\frac{1}{6}$ del stročjemu sadežu odmerjen in ker ima tudi še 6. del $\frac{1}{6}$ ozimine. V I. in II. vzgledu je zrnju ravno polovica odločena, druga pa ima listnate sadeže. III. vzgled kaže, da mora v vrstivnem obdelovanju zemlje tudi praha svoje mesto najti s pridjanim pridelovanjem grahorice. Taka vrstitev sadežev je pogosto najti, če tudi ravno ne za vse njive kakega posestva, ampak le za jeden del, zlasti za boljše njive. Tudi I., II. in III. vzgled veljajo sploh le za boljše polja. Za slabo, lahko zemljo kaže IV. vrsta, kjer namesto repe z malim zadovoljni krompir stoji kot osipljivi sadež; mesto čiste detelje je zmes detelje in trave, ki se skozi dve leti rabi, v prvem letu pa le jedenkrat kosi ali pa pase. Ker pa pridelek detelje in trave ni obilen, zato je v 6. oddelku še za zeleno klajo poskrbljeno, n. p. za grahorično zmes, koruzo, zeleno rž (furo), ajdo, bob in enake stvari. Pri tej vrstitvi sadežev je le $\frac{3}{7}$ zrnja manj od polovice, pa $\frac{4}{7}$ klaje, če se krompir večidel v to porabi. Tako gospodarstvo bi moglo celó brez travnikov in pašnikov ali saj z malim privržkom takih natornih travnih zemljišč potrebne živine prerediti. Petega vzgleda se bodo morda bralci prestrašili. Tu se je število oddelkov na 8 povišalo in nekteri so zopet razdeljeni za razne sadeže. Skoraj vse navadne pridelovane rastline so v njem zastopane. Ta vzgled ima pokazati, da vrstivno obdelovanje zemlje kmetovalcu dosti prostora pušča se dovoljno gibati, ker se posamezni oddelki delijo in na njih razne rastline na manjših prostorih pridelujejo. Ta gibljivost v gospodarstvu se pa še da doseči s tem, da se za jedno posestvo več vrst sadežev postavi, če zemljišče, daljava od hiše in druge razmere to tirjajo. Potem more vsak oddelek le jeden sadež roditi, kakor je to iz vzgledov pod št. I. do IV. razvidno. —

Vrenje mošta.

(Iz knjižice: „Poglavitni nauki kletarstva“, spis. Ferd. Auchmann.)

Splošna nepravilica pri nas je ta, da so naše pivnice ali kleti kakor za vležana vina sploh, tako posebej in še bolj za vrenje mošta prehladne. Kar stoji, to stoji in se malo da spremeniti, ali pri zidanji prihodnjih kleti naj se na to gleda. Vina morajo se dandanašnji skoro o vsakem času, bodi si toplo ali mrzlo, prevažati. Ali, kakó morejo vina, ki so leto in dan v mrzlih pivnicah vložena, tako hitro spremenjenje toplote dobro prenesti? — Brž ko izprešani mošt s krnice (preše)

v pivnico v sode izteče, začne se pri toplini do 12 stopinj glavno ali prvo vrenje; ako se to pravilno in redno izvrši, ima ono največ vpliva do trpežnosti vina.

Skoro pri ravno tistej toplini vrši se drugo, tako imenovano tiho ali mirno vrenje prve spomladi, ki nastopi, in potem še tretje, ki se že komaj čuti, malo preje, ko se vino popolnoma zazori. Ta hod vrenja je pri nas navaden; pri tem vrenji delata in to brez vinogradnikove pripomoči sama toplina in sam kislec zraka. Nasledek takega vrenja, ki se počasi in pri bolj nizkej toplini godi, imenuje se „nize vrenje“ ali „napolvrenje“. Nasledek takega vrenja je čisto dobra vinska kaplja, ktera pak, ako se počasno povrenje moštovega sladkorja pomisli, več let k popolnemu zazorjenju potrebuje. Takega napolvrenja treba vinom žlahtnega grozdja, kakor so n. pr. muškateľ, rivček, traminee itd., pri katerih se prijetni duh posebno razvijati ima.

Ker pak naša vina z večine nimajo preveč vinskega duha, dalje, ker se ta duh, kolikor ga tudi je v naših vinih, ne plačuje posebno in ako se dalje pomisli, da pogosto v neprijetnem, mrzlem vremenu grozdje beremo in prešamo, in slednjič, da je čas denar, — ne moremo čakati, da bi skoz jedino moč nature ono malo vinskega duha se ohranilo in vino še le v treh in več letih popolnoma dozorilo, ampak moramo naturi, ako nas ona sploh ne zapusti in se nam ne izneveri, na pomoč priti, t. j. z narejeno toploto vinu pomagati.

V vsakej vrsti dela: na polji, v delavnici, v fabriki, povsod drugod vidimo napredek in novih znajdeb; samo v vinstvu naj bi se starih razvad držali? — Začnimo torej s pravilnejšim vrenjem!

Da mošt pravilnejše, enakomérnejše vreje ter ga prememba toplote ne moti, priporočam, da ga pustite pri toplini kakih 15 do 25 stopinj zavreti. Mislim pa, naj se to tako-le stori. Gotovo je blizo prešalnice ali preše kakov hram, kjer se spravljajo sodi. V takem kramu dà se lahko, kedar zunaj toplota nazaj gre, majhna plehnata peč postaviti, v kateri se pridno kuri in ona toplota dela, ktera se želi imeti in ktera se s toplomera ali termometra vidi. Prvo burkasto vrenje kmalu nastopi. Vehe na sodu pa se lahko z glažnatimi, plehnatimi ali glinastimi posodami, ali pa, če vinogradnik sam delo opravlja, vodi in si stroškov hoče prihraniti, s papirjem in kamenom zadelujejo.

Prvi zaklep sem sploh videl v renjskih deželah, — v pivnici kneza Metterniha v Johannisbergu mi je ondotni direktor tak zaklep posebno priporočal; — med tem ko sem na Frankovskej zemlji in posebno v kraljevskih bavarskih pivnicah samo zaklep druge vrste videl, kterega mi je tudi stari kletarski mojster, gospod Oppmann, kot prav koristnega priporočal. Zato nočem ne tega ne onega zaklépa nikomur vsiljevati, ampak vsak si naj to tako napravi, kakor se mu dobro vidi.

Predno pa mošt v sode za vrenje teče, je

prav dobro, če se pusti brž iz krnice skoz cedilo teči, ki je škropilničnemu cedilu podobno, da tudi najmenjši deli mošta s kislecem zraka v zvezo pridejo. Tega-le nauka se je držati: mošt kolikor bolj, vino pa kolikor menj mogoče z zrakom v zvezo devati; kajti pri muštu mora ogljenčeva kislina odhajati, pri vinu pa se zadržavati.

Kedar mošt skoz cedilo teče, hitreje zavre, hitreje zori in se tudi lažje izčisti. Vrelnici ali moštnemu hramu in sedom, v katerih mošt vreje, naj se dá potrebna toplota 15 do 25 stopinj, zavoljo česar je treba v vrelnici viseči toplomer imeti. V 3 do 5 tednih mine burkasto vrenje, kar se iz tega vidi, da v zaklepih na vehi več ne klokoče, ako se uho na veho nastavi. Potem ko je mošt tako brzo povrel, naj se znovič skoz cedila v uložene sode pretoči. Poznejše vrenje, ki na to nastopi, stori, da se vino vedno bolj popravlja. To prihaja samo od sebe in se godi vsled postave narurne.

Kakor se pri prvem ali poglavitem vrenji moštova cukrovina vsled notranjega gorenja, — vsakdo vé, kak gorek je mošt med vrenjem, — v vinski cvet (alkohol) in v ogljenčevo kislino razdeli, tako se tudi pri poslednjem vrenji oni del cukrovine, ki je še od preje ostal, dalje pokuha in vsleč tega pokubanja, pri katerem se ona zopet v alkohol in druge tvarine razdeljuje, in vsled kisline, ki se zdaj prikazuje, nastanejo one žlahtne in preje skrite lastnosti vina, kakoršne so: duh in dišava.

Kako dobre nasledke da ima tako umetno vrenje, tega se bode vinogradnik, kedar je to poskusil, kmalu sam prepričal. Nekaj vinskega duha, ki pa se mu itak ne poplačuje, bode mošt res izgubil, ali na drugej strani bo dobil vino ognjevito, polno vinskega cveta, hitreje zoreče, lahko obdelovavno, menj boleznim podvrženo, ohranljivo in obstoječe.

Še nekaj vinorejcem. „Kar solnce meseca avgusta ne skuha, tega m. septembra ne spéče“ — velevala prigovor, ki pa letos — Bogu bodi hvala! — ni opravičen. Kar je silno neugodni m. avgust pri grozdju zadrževal, pospešil je močno september, posebno, ker so tudi noči večidel prav tople bile. To daje upanja, da se nezrelo grozdje trgalo ne bo. To pa je premalo, treba je sladkega, popolno zrelega grozdja, v katerem so se sladkorni deli razvili. Zato bo letos treba s trgatvijo še počakati, ker kaže, da še bo lepo toplo ostalo. Kdor prehitro brat gre, dobi kisló kapljico, za katero se tudi veliko manj speča, če se proda.

V slovenskih, haloških, ljutomerskih in pohorskih goricah je že precej vtrjena navada, da se pozno bere; drugače je to v spodnjih straneh dežele, kder ljudje hitijo v trgatev, brž ko je grozdje „mehko“, ne vprašajé za to, ali je tudi popolnoma

zrelo, sladko. — Tu ne pomaga nobena beseda, treba je drugega pomočka, in ta bi bil postava za primerno trgatev, ki bi se začela povsod, ko je grozdje v istini že dozorelo. — Kmetje na Goriškem, kakor piše in spodbuja „Gospod. list“, se že posvetujejo o tem, da bi prosili za tako postavo.

Naj tudi „Gospodar“ opominja pametne vinorejce, da podpirajo to reč tudi pri nas na Štajerskem, kder je že v nekterih krajih želja po taki postavi se izrekla. Gg. župani in srenjski svetovalci, skušajte pospeševati to stvar, ki bo našo vinorejo močno povzdignila, vam pa in sosedom lepega dobička donesla!

Opominjamo tudi, ne trgati grozdja v dežji in zjutranji rôsi; naj solnce poprej mokroto posrka. Gledajte tudi, da se nezrelo in gnjilo od zrelega in zdravega grozdja loči. Vsak dan se naj le toliko natrga, kolikor se tisti dan še stlačiti (sprešati) zamore.

Štajerski dež. zbor.

IV. Seja 21. septb. 1874. — Poslanec baron Walterskirchen vpraša vlado zastran sklicanja dež. komisije za vravnáanje zemljišnega davka tako-le: „Gledé na to, da je v smislu postave od 24. maja 1869 o vravnánji zem. davka enakomerna razdelitev in istodobna cenitev poglavitno ravnilo; gledé dalje na to, da se enakomerna razdelitev tako dolgo dognati ne more, dokler še tarifov nekterih dežel ne poznamo; gledé slednjič na to, da se dozdej razglašeni tarifi brez centralne komisije končno določiti ne morejo, se drznem staviti vprašanje: kedaj da misli c. kr. vlada sklicati centralno komisijo“.

Vladni zastopnik odgovori, da ne more še za gotovo povedati, kedaj da se to zgodi.

Poslanec dr. Portugal prosi dež. glavarja, da se predloga zastran vravnánja Mure še v tej seji na dnevni red postavi, ker je treba že to jesen in zimo popraviti, kar je letošnja povodenj poškodovala. Ob koncu vpraša dež. glavar zastran nujnosti tega predloga zbornico, ki nujnost spozna; predloga izroči se potem odboru za obdelovanje zemlje. Grof Kotulinski poroča o predlogu dež. odbora zastran cestnine za cesto iz Jur-kloštra do Laškega. Dež. odbor predlaga v soglasju s c. kr. vlado, da se: 1. lastniku grajšine v Jur-kloštru dovoli mostovina do 1. januarja 1878 na mostu, ki je ob grajšinskih stroških napravljen čez Savinjo pod rimskimi toplicami. 2. Prosti mostovine ostanejo vsi, kterim po postavi ta predprava gre. 3. Tarifa se določi po deželni vladi in dež. odboru. Predlogi so bili sprejeti.

Predlog dež. odbora, da se ravnatelj šole gluhomutcev, kakor tudi učitelj in učiteljicam, slednjič strežaju in poslom pri tem zavodu s l.

januarjem 1875 letne plače zboljšajo, se izroči odboru v pretres.

V. Seja 24. septb. 1874. Poslanec Čok s tovariši predlaga, da se naj v tem zasedanju še izdela postava, po kateri se bode škoda pri divjačini storjena preiskavala, cenila in povrnila morala. — Deželni odbor nasvetuje vsled sklepa od 12. dec. lansk. leta in na podlagi posvetovanj ravnateljev deželnih mestjanskih šol: da se ustanovi 6 štipendij po 500 (!) gld. za one dovršene pripravnike, ki se hoté pripravljati za učitelje na mestjanskih šolah, katerim učiteljev primanjkuje. Izuriti se morajo v matematiško-tehniških ali pa v prirodoslovnih tvarinah. Morajo pa že v ljudskih solah kot učitelji ali podučitelji službo imeti. Vsaka štipendija da se na 2 leti, po preteklih 2 letih mora dotični skušnjo napraviti in če bo za zmožnega spoznan, najmanj 6 let na mestjanski šoli služiti. Dež. odbor naj odslej skoz 5 let štipendije razpisuje in podeljuje, pred koncem te dobe pa o vspehu deželnemu zboru poroča. Predlog se izroči odboru za naučne stvari.

Slednjič se sprejme predlog dež. odbora, da se z deželne orožnice, ki je zdaj vredjena, vse pogrešljivo orožje proda, drugo pa shrani. — To je orožje, katero so svoje dni kmetom davali, kadar je bilo treba iti v boj. Leta 1848 so se dijaki s temi sulicami in dolgimi puškami na kamen igrali ter drgali z njih stoletni prah in rjavino. —

VI. Seja 26. sptb. Cesarski namestnik izroči načrt in proračun stroškov za vpravljanje Mure od Gradca pri Radeckijevem mostu pa do srenje Cven na štajersko-ogerski meji. Vpravljanje bo trajalo od l. 1875 do konca 1894 ter bo stalo z nakupnino zemljišč in upravnimi stroški vred 1 mil. in 530.000 gld., od ktere svote se porabi vsako leto 76.500 gld. K tem stroškom priklada država 4 desetinske, deželna blagajnica isto toliko, okrajne blagajnice od Gradca do Ljutomer 1 desetinko, dačne srenje ob teku Mure od Gradca do Cvena vkupaj 1 desetinko. Srenjam se pa prepusti, da v smislu §. 46. dež. post. od 18. jan. 1872 svoto, ki njim pripada, naložé mejašnim posestnikom in bližnjim vodnim napravam. — Za vzdržanje že obstoječih in prihodnjih staveb, za obrambo pobežja na poprej omenjeni črti in za upravne stroške bo treba na leto 35.000 gld., od katerih prevzame država (če dovoli drž. zbor), deželna blagajnica, okrajne in srenjske isto toliko desetink kakor za uravljanje reke. — Država in dež. odbor imata dolžnost in pravico stvar izvesti in nadzorovati.

Poslanec Žnidrič ogleši vprašanje do vlade zastran nadaljnje delanja graje ob Savskem pobežju. — Predlog dež. odbora, da se trg Lempert iz sladkogorske srenje izloči in postane zasebna srenja, se po predlogu dra. Srnea in ker je c. kr. dež. predsednik izločitvi ugovarjal, povrne odboru za srenjske zadeve, da stvar še enkrat pretrese. Med mnogimi prošnjami, ki so se

dotičnim odborom izročile, jih je tudi več, od poslanca kmeta Bärnfeinda oddanih, ki zahtevajo, da se posilno legaliziranje (poverenje) odpravi.

Dopisi.

Iz Gradca. (Domoljubi, držite banko „Slovenijo!“) Naši politikarji so že zdavno spoznali, da nam je, ako hočemo kedaj politično neodvisen, prost in veljaven narod postati, denarnih zavodov silno potrebno. Naše politično stanje, narodna zavest se bode in se more le po boljšem gmotnem stanju vsacega poedinega in celote zboljšati; naš narod dobi še le potem veljavo, kedar bomo primerne kapitala imeli. Kapitalne moči se pa dan danes ne spravljajo več po poljedelstvu, treba je za to drugih sredstev; poedini ne zamorejo veliko, le v združenji je sila in moč! Naše prizadevanje mora tedaj biti, da si združenimi močmi pomagamo ter si tako vsvarimo primerno število bank, hranilnic in drugih denarnih zavodov. Iz tega pa sledi, da mora naša prva in sveta dolžnost biti, da si zavode, katere že imamo, vzdržimo in ohranimo.

Največi denarni zavod Slovencev do sedaj je pa banka „Slovenija,“ ta se mora vzdržati na vsak način. Obstanek prve naše banke je zlo važen za bodočnost. Ne sme se nikakor misliti, da bi se mogel v kratkem zopet vstanoviti kaki drug in tolik denarni zavod, ako bi prva banka propala. Ne bilo bi dobiti več denarja, ker bi občinstvo zgubilo vse zaupanje v domače takošnje inštitute. Domoljuba torej skoro ni verjetno, da bi med našimi domačini zares bivala kaka izdajalska duša, kateri bi pogin „Slovenije“ mogel všeč biti. Mislim, da politika pri takih stvareh nima nič opraviti. Izgovor z različnim pol. prepričanjem bil bi tukaj prava neumnost in bi kazal duševno nezrelost in grdo popačenost vsega mišljenja. Bankine koristi in pravice se ne delijo po pol. izpovedi, nego po vplačanih denarjih. Banka ne sme in tudi ne služi strankarstvu, ona hoče koristiti liberalcem ravno kakor klerikalcem, ker ni političen, nego ljudsk denarni zavod. Da doplačevanje na akcije dobro napreduje, more nas le srčno veseliti.

Iz Celja. (Obsodba). Andrej Kunač, 23-leten hudodelnik in prav izvržek človeštva, je po noči od 6.—7. sušca t. l. v Cigelnicah fare sv. Martina pri Vurbergu svojo ženo Ano, svojo tašo Mico Polič in njeno vnukinjo, Ano Kolarič, zavratno v postelji napadel in vse tri grozovito usmrtil. Po 3dnevni končni obravnavi pred celjsko okrožno sodnijo je bil 26. t. m. od porotnikov kriv spoznan hudodelstva trojnega umora, in od sodnije k smrti na vislicah obsojen. Želeti bi bilo, da bi se taki hudodelniki brez usmiljenja umorili, drugim v svarilen vzgled, ker je naša jetnišnica že dosta premajhna, toliko je hudodelnikov! —

Od sv. Lenarta v slov. gor. (K a k i n a r o d n i g o s p o d a r j i a l j n a c i o n a l - e k o n o m i d a s o Š e n t - L e n a r č a n i !) L e n a r š k i t r ž a n i s o o k r . c e s t n a r j a p r i s i l i , d a j e m o r a l p r i „ č r n e m k r i ž u “ a l i p r i „ č r n e m l e s u “ o b v e l i k i c e s t i š u m o b l i z o 4 s e ž n j e d a l e č p o s e k a t i , č e š , d a j e š u m a z a k o t j e t a t o v , k i v l e s u n a l j u d i p r e ž i j o i n j i h n a p a d a j o . K e r j e p a p r i v s e j s t o r j e n i k r i v i c i v e n d a r š e p r e c e j l e s á o s t a l o , b o d o „ p u r g a r j i “ m e n d a š e t o d a l i p o s e k a t i , k e r s e z a m o r e j o p a g l a v c i t u d i t u k a j p o s k r i v a t i . — K o b i l j u d j e t u d i p o d r u g o d z a č e l i i z s e k a v a t i v s e š u m e , p o k t e r i h s e t a t o v i i n r a z b o j n i k i s k r i v a j o , b i p o s t a l a l e p a „ z e l e n a “ Š t a j e r s k a v m a l o l e t i h o g o l j e n a p u s t o t a .

Če pa že Šentlenarčani tako radi — seveda iz ozira na javno varnost in občno blagostanje — goščave izsekavajo, jih zavrnem na stezo v lormanskem Kamenščaku in tudi indi, da pogledajo košato grmovje ob cesti, ki ubogim kmetom veliko sena z vozov populi, kadar ga domu vozijo. Tu posekajte, če ste za občni blagor tako vneti, na vsaki strani, če hočete za seženj grmovja, les pa pustite pri miru! (Kdo bo pa kmetom škodo na lesu povrnil? Vredn.)

Iz Radgone, 28. sept. Čudom se čudim, da se ni hitro naznanila „Gospodarju“ žalostna zguba, ki je zadela okraj gornje-radgonski že pred četrimi tjeđni. Umrl nam je namreč 1. sept. vrl, mnogozasluzen narodnjak Jožef Žitek, nad 40 let župan v Turjancih, in precej let tudi okrajni odbornik. Kot izrednemu poštenjaku, vernemu kristjanu, vzglednemu gospodarju, bodi mu s temi vsticami postavljen časten spominek.

Od sv. Lovrenca pri Ptuj. (Zdivjano pobalinstvo.) Svetejši ko je den, zlobnejše hudobije se ob njem navadno godijo. Pravim: navadno, ker zares že težko prejde praznik v letu, kateri bi bil brez hudobije — ne v okrogu dežele, nego v okrogu tudi male farice, večkrat tudi srenje! Žalibog se nam ta skušnja kaže tudi v lovrenčki fari. Ne bom našteval ničvrednih činov, ki so se v preteklosti obilno godili, pa se z dobrohotnim molčanjem zakrivali. A preteklo nedeljo 20. sept. doprinesene hudobije zamolčati več ne smem. Naj svet zve živinsko surovost nekterih naših dečkov njim v sramoto; morebiti njim to osramotenje služi v poboljšanje, kar pomozi Bog! — Neki hlapec iz Grlinec imel je znanje z neko deklino na Kukavi. To je jezilo ondotne dečke; ker je omenjeni, precej močni hlapec nektare izmed onih parkrati že poprej bil nadrl, so ga s tim večo pazljivostjo in jezo zalezovali. Ko preteklo nedeljo po dnevi še k svoji vlačugi pride, najde ondi dva dečka. Po kratki vojski sta bila premagana, a ne užugana, ter hitita po pomoč. Vrneta se s peterimi drugovi. Vsem ni bil omenjeni hlapec kos, ter je bil od dečkov grozno pobit in polomljen. Pustijo sicer še živega na cesti ležati; ob 9. uri zvečer se pa zopet vrnejo, in ko ga še vidijo ondi na polj živega ležati, začnejo v svoji živinski si-

rovosti in besnosti po njem hoditi, da so mu ves drob pretrgali. Vendar je še do drugega jutra živel in prejel zakrament sv. poslednjega olja. Vemo uzroke tej divjosti, a rajše molčimo! Bog daj, da vsaj zločinstva ljudem oči odprejo!

Politični ogled.

Avstrijske dežele. Na Dunaji imeli so 25. in naslednje dni sept. mnogo veselja z mornarji severno-tečajne ekspedicije, ki so bili sijajno sprejeti. Pripravlja se že druga ekspedicija v deželo belih medvedov, da bo menda zopet, če se posreči, kakor je bilo zdaj: „Deutschland hoch!“

Štajersko. Od 23. septb. zboroval je prvokrat v Gradci deželni učiteljski svet. Govorilo se je med drugim tudi o Vogtovi teoriji, da je naša Eva opica bila, da bi toraj človeški rod opičjega plemena bil. Prepuščamo to skrunjenje človeka. opičarjem, ki pri svoji plitvosti čast učenjstva v tem iščejo, da s puhlimi domenitvami (hipotezami) ropotajo, ker jim korenitega znanja menjka. Čudno le, ako učitelji to nagoto kažejo. — V Lipnici sklical je minister Stremayr shod volilcev, katerim je razlagal dosedanje delovanje držav. zbora, pa ob enem tudi opomnil, da ga naj ničesar ne vprašajo, ker bi kot sodružnik vlade odgovarjati ne mogel.

Česko. Lani izvoljeni federalistični drž. poslanci zgubili so svoje mandate, ker niso hoteli na Dunaj med ustavake; toraj bodo zopet — Bog si ga ve, v kolikorkrat že — nove volitve in sicer 20. t. m. za kmetske, 23. pa za mestne občine. Voliti je 33 poslancev. Ni dvoma, da bodo povsod značajni staročehi voljeni, ki zopet ne pojdejo v drž. zbor, ker ima česko kraljestvo samo svojih državnih pravic.

Z deželnih zborov:

V kranjskem je predlagal g. dr. Bleiweis, da se pomnoži število okr. zdravnikov, ker se posebno ob kužnih boleznih pomanjkanje zdravnikov živo občuti. Nasvetuje vsaj za kamniški, radoljski in krški okraj zdravnikov postaviti. Predlog se sprejme in odboru izroči.

V gornje-avstrijskem je sprejet predlog, da se vojakom ob časih žetve dopust dovoli.

V dolenje-avstrijskem je dež. predsednik poslance moral opominjati večje varčnosti iz ozira na obdačence. Dovolili so namreč mornarjem severne ekspedicije 8000 gld. nagrade, potem več srenjam 50% doklade na direktne davke. —

V českem je bil sprejet predlog dežel. odbora, da sme praško mestno starašinstvo 5 milijonov na posodo vzeti in da se ustanovi mestna hranilnica. Posojilo namenjeno je razširjenju in olepšanju mesta, stavljenju velike mesnice in osrednjega trgovišča zunaj mesta.

V gališkem dež. zboru predlagal je kmet-ski zastopnik Stempek, da se naj izdelava postava,

ki bi branila pijančevanju na kmetih. — Čudno! Ne brani li tega najstarejša krščanska postava? Če ljudje za božje postave ne marajo, se bodo še manj za človeško brigali.

Razne stvari.

(Društvo sv. Mohora), ki razpošilja ravno zdaj društvnikom bukve, se je v tem letu zopet povzdignilo. Lani bilo je 21.892 društvnikov, letos jih je 24.080, toraj za 2188 več od lani. Po škofijah razvrstjenih društvnikov je: v ljubljanski 8698, v lavantinski 8632, v goriški 2712, v krški 2391, tržaški 1181, sekovski 115, zagrebški 110, senjski 102, poreški 56, sobotički 42, videmski 19, iz ostalih škofij skupaj 11. — Poprek je vsak 53. Slovenec deležnik društva. Po številu duš šteje lavantinska škofija primerama največ, tržaška pa najmanj društvnikov. — Vsak dobi za 1 gld. letos 6 bukev, ki znašajo 63 tiskanih pól. Te so: Življenje svetnikov, življenje in smrt Jezusova, občna zgodovina, domači zdravnik, zlate bukve vsega, kar je znanja vredno in koledar za 1875. Razposlalo se bode 145.000 bukev! — Društveni dohodki znašajo v tekočem letu 25.902 gld. 93 kr., stroški pa 25.868 gld. 46 kr., toraj ostanek 34 gld. 47 kr., ki pripade Janežičevi ustanovi. Društvo spravi vsako leto blizo 26.000 gld. v trgovino ter plačuje blizo 700 gld. letnega davka. — Slovenci smemo ponosni biti s tem naobraznim društvom, kajti ga ne najdešenacega prinijednem drugem narodu, dasi so nekteri že bolj omikani (od ene strani namreč) ter štejejo veliko več duš — pravi „Kärnt. Blatt“, iz katerega smo to posneli. Če še pomislimo, da dela to majhen narod, ki se je tisoč let sem v duševnem in gmotnem razvoju zaverjal, pač ni obupati nad bodočnostjo našo, ako nas Bog le ovarje zaslepljenih voditeljev, kateri so se nam vsilili.

(Naznanilo.) Pri sv. Uršuli v Drameljski fari — ali v Gorjancih — letos ne bo nobenega sv. opravila, ne na sv. Uršule dan, ne v nedeljo pred, ne po sv. Uršuli, zato, ker se je v Drameljski fari strašno žalostno hudodelstvo zgodilo, da je poštena deklina v znožji hriba sv. Uršule bila zaklana. Od sv. Uršule v Dramlji.

(Samoumor.) Pretečeni torek, 22. sept., se je na Žepini pri Vojniku tamošnji posestnik Horvat, naselnik iz Hervaškega, v goši ustrelil. Denarne zadrege so ga k temu brezupnemu činu napotile. Več dni pred samoumorom je iskal denarne pomoči, toda zastoj. Svoje dolgove je v najlepšem redu do zadnjega krajcarja popisane zapustil. Nobeden človek ga ni sposnal, da bi se mu „mešalo“; pa kakor navadno, je komisijska preiskava na dan spravila, da se mu je „blodilo“. Se godi to morebiti zavoljo cerkvenega pogreba? Duhovniku so potem roke zvezane; da si je prepričan, ka se nesrečnež nalašč pri popolni za-

vednosti umori, mora ga vendar cerkveno pokopati. — Zakaj silite ljudi po smrti v cerkev, ktere so se v življenji vedno izogibali? Nedoslednost liberalizma.

(Imenovanja.) Na mariborski realki, ki dobi letos še 7. razred, imenovan je za ravnatelja Jož. Frank, dosedaj profesor na realki v Lincu; — za ravnatelja realke v Gorici dr. Schreiber, dozdaj gimn. profesor v Solnogradu; za ravnatelja mestne realke v Trstu Liborij Peiker, dozdaj ravnatelj občinske nižje realke v Jägerndorfu na Šlezkem. Kakor kažejo imena, sami Nemci. Čakajmo še, kdo da pride za gimn. ravnatelja v Celje, potem bo še le prav očividno vspeh naših „mladih“ politikarjev, ki so v drž. zboru na stran nemških ustavovercev stopili.

(Spremembe v Lav. škofiji.) Č. g. Lov. Potočnik je postal župnik in dekan v Gornjem gradu. — Prestavljena sta čč. gg. kaplana: Vras Jož. starj. za namestnika k Materi Božji v Puščavo, in Jurčič Jož. k sv. Benediktu v slov. gor. — Na novo vmesten je g. Haubenreich Al. za kaplana pri sv. Martinu blizo Vurberga.

(Za družbo duhovnikov) so nadalje vplačali čč. gg.: Stranjšak Mart. 26 gld.; — za l. 1874 po 11 gld.: Altman, Lah Mat., Smrečnik, Žičkar, Ostrožnik; Rotnik 2 gld.

Listnica vredništv. A. J. v G. Ker veste za adresu, izvolite sami pisati po stvar. Vredništvo ne more naznanih reči ljudem poskrbljevati.

Tržna cena pretekli teden	V Mari- boru		V Ptuj		V Celju		V Varaž- dinu	
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.
Pšenice vagan	5	10	4	80	5	20	4	80
Rži	4	—	3	50	3	60	3	15
Ječmena	3	80	2	—	3	—	2	70
Ovsa	2	40	1	80	2	40	1	80
Turšice (koruze) vagan .	5	10	5	—	3	40	3	10
Ajde	4	10	3	80	3	80	—	—
Prosa	4	20	—	—	3	20	2	50
Krompirja	1	90	1	40	2	—	1	60
Sena . . . . . cent.	1	80	2	—	1	—	—	—
Slame (v šopkih) . . .	1	40	1	20	—	70	—	—
„ za steljo	—	80	—	80	—	40	—	15
Govedine funt	—	28	—	28	—	28	—	22
Teletine	—	32	—	30	—	30	—	34
Svinjetine	—	34	—	30	—	40	—	30
Slanine	—	—	—	38	—	46	—	28

Loterijske številke:

V Trstu 26. septemb. 1874: 71 44 4 52 55
Prihodnje srečkanje: 11. oktobra.

Grozdni sladkor

(Traubenzyker)

in vinski cvet (Alfahol)

za vino delati priporoča po primerno nizki ceni

M. Berdajs
v Mariboru.

Kmetija na prodaj!

Dné 12. oktobra 1874 se bo počenši ob 9. uri predpoldné na murskem polji v vesi **Turjancih** fare Kapelske, kmetija pokojnega župana **Franceta Žitka** po prostovoljni dražbi prodajala. Ta kmetija obsega nad 32 plugov najboljše zemlje in sicer: blizo 15 plugov njiv, 10 plugov travnikov in paše, 7 plugov gozda. Zidani, s ciglom pokriti hram, skedenj, štale in druga poslopja so poprek v kaj dobrem stanu.

Sodnijska cena jej je 4500 fl. Deseti del te cene ima vsak, kdor se dražbe vdeležiti hoče, pred njo položiti. Hitro po tej dražbi se bode razno kmečko orodje, pohištvo, živina itd. prodajala. Kar se 12. oktobra ne razproda, pride 13. in sledeče dni na vrsto.

Dediči pokojnega vabijo k obilnemu vdeleževanju.

Priporočá se

seme ruskega lanú,

ki se silno dobro obnese, dvakrat v letu 3 do 3½ čevlja visoko vzraste.

Na prodaj se dobiva po nizki ceni
bokal po 25 kr. pri

1—2

Francu Prislan-u

v Parižlih, pošta Braslovče (Frasslau).

V zahvalo in priporočenje.

Čutim se v svoje veselje obvezanega, da gospodu **Leop. Perki**, podobarju pri sv. Trojici v slov. goricah, zasluženó hvalo javno izrečem, ker mi je napravil spominsk križ s pribitim Zveličarjem. Priporočám torej g. L. Perko vsakemu in za vsakošno podobarsko delo, ki ga bo dobro in cenó zvršil.

Pri sv. Ani meseca sept. 1874.

3—3

Lovro Zavernik.

Feliks Schmidl
sodar in narejavec kisa

2—3

v Mariboru,

koroško predmestje (Kärntnervorstadt) št. 13. priporočá svojo bogato zalogo novih cimentiranih polovnjakov z železnimi in lesenimi qbroči. Prodava se tukaj tudi izvrsten evet vinskega in sadovnega kisa po jako nizki ceni.

Razpis učiteljskih služeb.

V šolskem okraju Ljutomerskem so sledeče podučiteljske službe definitivno za poделiti:

1. na 4razredni ljudski šoli v Ljutomeru 3 podučiteljske službe po 560 gld. plače. Ena izmed teh zamore se tudi podučiteljici poделiti;
2. na dvorazredni ljudski šoli pri sv. Križu in pri Malinedelji, povsod ena podučiteljska služba po 440 gld. plače in s prostim stanovanjem. Prosilci popolnoma zmožni nemškega in slovenskega jezika v govoru in pisanju naj položijo prošnje podprte spričalom učilne zmožnosti do 20. oktobra t. l. pri dotičnem, krajnem, šolskem svetu. Shodne se hočejo tudi provizorni podučitelji proti renumeraciji od 420, odnosno 330 gld. v službo vzeti. —

Okrajni šolski svet v Ljutomeru dné 25. sept. 1874.

Predsednik:

1—2

Premenstein.

Razpis podučiteljske službe.

Na 4 razredni ljudski šoli v Ljutomeru je izpraznena in razpisuje se podučiteljska služba s postavno plačo po II. plačilni versti.

Prosilci popolnoma zmožni slovenskega in nemškega jezika v govoru in pisanju naj položijo prošnje do 15. oktobra t. l. pri podpisnem okrajnem svetu. —

Okrajni šolski svet v Ljutomeru
2—2 dné 17. septembra 1874.

Predsednik:

Premenstein.

8—8

Karl Hesse,

pasarski mojster v Mariboru
Viktrinhofgasse šte. 28.

priporočá se

p. n. občinstvu in posebno častitej duhovščini za vsakoršna dela, spadajoča v nja umetnijo, ter zagotavlja, da hoče pošteno in ceno postreči vsakemu.